
GLOBALIZATION OF THE FINANCIAL MARKET AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Gordana Mrdak

College of Applied Professional Studies, Vranje, Serbia, gordana.mrdak@visokaskola.edu.rs

Milica Stanković

College of Applied Professional Studies, Vranje, Serbia, milica.stankovic.visokaskola@gmail.com

Suzana Stojanović

College of Applied Professional Studies, Vranje, Serbia, suzana93stojanovic@gmail.com

Abstract: The modern market economy sees the new economy in a global process where information and capital are at the center of events. It is an economy of dynamic economic growth, based on the competition of dynamic economic growth.

The main factor in the development of a new, sustainable economy is knowledge-based information technology. The fact that information can be used quickly and flexibly enables increased production, development and innovation. That is why it is said that in the new economy there is an expansion of the service industry.

Keywords: Globalization, sustainable development.

Field: Humanities

GLOBALIZACIJA FINANSIJSKOG TRŽIŠTA I ODRŽIVI RAZVOJ

Gordana Mrdak

Visoka škola primenjenih strukovnih studija, Vranje, Srbija, gordana.mrdak@visokaskola.edu.rs

Milica Stanković

Visoka škola primenjenih strukovnih studija, Vranje, Srbija, milica.stankovic.visokaskola@gmail.com

Suzana Stojanović

Visoka škola primenjenih strukovnih studija, Vranje, Srbija, suzana93stojanovic@gmail.com

Apstrakt: Savremena tržišna privreda novu ekonomiju sagledava u globalnom procesu gde se informacije i kapital stavljaju u centar zbivanja. To je ekonomija dinamičnog privrednog rasta, zasnovana na tržišnoj konkurenciji, dinamičnog privrednog rasta.

Glavni faktor razvoja nove, održive ekonomije predstavlja informaciona tehnologija zasnovana na znanju. Sama mogućnost da se informacije mogu brzo i fleksibilno koristiti omogućava povećanu proizvodnju, razvoj i inovacije. Zato se kaže da u novoj ekonomiji dolazi do ekspanzije uslužne delatnosti.

Ključne reči: Globalizacija, održivi razvoj.

1. UVOD

Savremeni razvoj društva zasnovan je povećanoj ulozi nauke, znanja i ljudskog kapitala. Društva se proizvode i samoprovode u istorijskoj praksi, sistemom akcija ljudi i društvenih grupa, klasa i pokreta.⁵⁷ Inovativna društva kao lideri u sveopštem progresu uspostavljaju osnov razvoja ostalih. Imitativna društva nemaju finansijsku moć, prateća su, ali su i otvorena za korišćenje inovacija i na taj način se modernizuju. Blokirana društva su prateća, nemaju skoro nikakvu finansijsku moć za inovacije i modernizaciju.

Veliki deo literature je dokumentovao da je globalizacija važan faktor koji utiče na inovacije.⁵⁸ S jedne strane, veća trgovinska integracija ubrzava razmenu tehnoloških ideja, stvara više mogućnosti domaćim organizacijama da uče kroz horizontalna poređenja u istoj industriji ili transfer tehnologije u lancu snabdevanja, podstiču mobilnost

⁵⁷ Turen, A. (1980). *Za sociologiju, u knjizi Postindustrijsko društvo*. Globus, Zagreb, str. 247.

⁵⁸ Shu, P., Steinwender, C., (2018). *The Impact of Trade Liberalization on Firm Productivity and Innovation*. National Bureau of Economic Research Working Paper. No.24715.

kvalifikovane radne snage i promovišu trgovinu tehnologijama, koja zauzvrat olakšava difuziju tehnologije.⁵⁹ S druge strane, ekonomske veze s drugim zemljama povećavaju tržišnu konkurenciju.⁶⁰ Nova ekonomija održivog razvoja u svim segmentima privrednog i društvenog života predviđa ne samo razvoj informaciono-komunikacione tehnologije, već i fleksibilnost radne snage i tržišta rada. Sve se prilagođava i podređuje željama potrošača i kvalitetu pruženih usluga.

2. GLOBALIZACIJA KAO PROCES

Globalizacija predstavlja ujedinjavanje nacionalnih ekonomija u jedinstveni svetski sistem koji se zasniva na brzom premeštanju kapitala, drugačijoj informisanosti sveta, tehničkoj revoluciji koje bi trebale da zbliže nacionalne privrede putem tržišta. Nastaje globalno finansijsko tržište, svetski finansijski centri sa mnogobrojnim filijalama van sedišta. Sama činjenica da se formira globalno tržište utiče na koncentraciju različitih firmi, čime se proširuju granice korporacija bez državnog uticaja. Integracijom ne nastaju nove firme, već sistemi gde se ujedinjuju preduzetnici i šire područja upravljanja. Prelazak na interesovanje za globalnu karijeru nedavno je primećen i Mayrhofer smatra da „iako zadaci za jednu državu i dalje igraju važnu ulogu, u poslednjim decenijama globalna karijera je u porastu“.⁶¹

Prema Monnier-u, globalizacija je stalan proces ili nedovršen posao. To je proces sa višestrukim opsegom definicija i uticajem na društveni život. Obuhvata ideologiju, kulturu, politiku, ekonomiju, tehnologiju i religiju. Glavna karakteristika globalizacije je razvoj tehnologija za transport i društvene interakcije. Monnier ističe da globalizacija ubrzava društvene promene koje su rezultat faktora kao što su tehnologija, institucija, vrednosti i ideologije.⁶²

Pozitivne promene globalizacije kao svetskog procesa ogledaju se u tome što prevladavaju inovacije nad tradicionalnim sistemima privređivanja. U sklopu održivog razvoja, proizvodi se radi bolje budućnosti a ne radi zadovoljavanja sadašnjih potreba. Geografski prostor se sužava razvojem informacionih tehnologija. Negativne promene ogledaju se u neravnomernosti u rasporedu svetskog dohotka, podeli na mali broj bogatih i veliki broj siromašnih.

Razvojem komunikacione tehnologije geografska lokacija postaje nevažna. Mrežne kompjuterske i informacione tehnologije čine finansijska tržišta izuzetno povezanim, pa svaka promena na svetskom tržištu uzrokuje reakciju svih učesnika na tržištu radi ponovnog uspostavljanja ravnoteže. Egalitarizam individua ne postoji, već „egalitarizam privatne svojine i privatizacije“.⁶³

Savremenu ekonomiju više ne interesuje ravnoteža ponude i tražnje, već i učešće investicija i izvori finansiranja, tj. akumulacija. Štednja stanovništva, preduzeća i države prikupljaju se preko bankarskog sistema, penzionih i investicionih fondova i usmeravaju u različitim pravcima. Međunarodne finansijske transakcije javljaju se u vidu elektronskog impulsa.

Na globalizaciju finansijskih tržišta podsticajno je delovao proces tranzicije postsocijalističkih privreda. Finansijska globalizacija uslovlila je korenite promene u strukturi nacionalnih finansijskih sistema, najčešće u vidu trgovine hartijama od vrednosti koje uzimaju primat u odnosu na bankarske zajmove i depozite. Finansijski rizik prebacuje se na trgovanje hartijama od vrednosti. Sama mogućnost da imaju pristup tržištima i objedinjeni kapital omogućava finansijskim posrednicima da bolje upravljaju rizicima. Tržište je „jedno od najvećih dostignuća ljudske civilizacije“.⁶⁴

Globalizacija finansijskih tržišta uzrokovala je da učesnici u razmeni dolaze do finansijskih sredstava emitovanjem akcija ili obveznica na domaćem i inostranom tržištu. Samim tim, bankarski krediti se pretvaraju u hartije od vrednosti i kapital postaje efikasnije iskorišćen. Međunarodni monetarni fond reguliše stabilnost svetskog finansijskog tržišta i prilikom prepoznavanja slabosti tržišta kreira sistem za rano upozoravanje, utvrđivanjem uzroka i načina rešavanja kriza.

⁵⁹ Chen, Z., Zhang, J., Zheng, W., (2017). *Import and innovation: evidence from Chinese firms*. Eur. Econ. Rev. 94, 205–220.

⁶⁰ Bloom, N., Draca, M., Van Reenen, J., (2016). *Trade induced technical change? The impact of Chinese imports on innovation, IT and productivity*. Rev. Econ. Stud. 83 (1), 87–117.

⁶¹ Mayrhofer, W. and Reiche, S.B. (2014). *Guest editorial: context and global mobility: diverse global work arrangements*, Journal of Global Mobility Vol. 2 No. 2.

⁶² Monnier, C. (2015). *What is globalization*, available at: www.globalsociology.pbworks.com/w/page/14711303/what%2015%20globalization

⁶³ Sekulović, M. (1994). *Egalitaristički i paternalistički sindrom-faktor otpora transformaciji postsocijalističkih privreda*, Ekonomika, Niš 3-4/1994, str. 40.

⁶⁴ Labus, M. (1993). *Ciljevi i program privatizacije*, Poslovna politika, Beograd, str. 2.

Na finansijskim tržištima krizu mogu da izazovu loša monetarna i fiskalna politika, kao i loše regulisan finansijski sektor, što je karakteristika privreda zemalja u razvoju. Zbog makroekonomske nestabilnosti, te zemlje su uglavnom opterećene zajmovima, produženju roka otplate ili dobijanju dodatnih sredstava. S druge strane, uslov Međunarodnog monetarnog fonda je prihvatanje stabilizacionih programa najviše u delu obaranja inflacije. Socijalna pitanja ostala su u drugom planu, kao i iniciranje na privrednom rastu tih zemalja. Veliki priliv novih stranih investicija ustvari je uništio domaću privredu, koja onako oslabljena nije mogla da odgovori tržišnim uslovima i konkurenciji.

Konkurentna prednost pokazatelj je uspešnosti poslovanja nacionalnih privreda. Nju mogu ostvariti jedino tehnološki visoko razvijene privrede u kojima je makroekonomska politika stabilna. Bivše socijalističke privrede bile su krajem osamdesetih godina dvadesetog veka opterećene otvorenim ili prikivenim neravnotežama, koje mogu poništiti efekte tranzicionih reformi. Suština problema makroekonomske stabilnosti u periodu tranzicije leži u nekompatibilnosti između novog tržišnog okruženja i nasleđa iz prošlosti. Vraćanje dugova preduzeća nisu mogla nikako drugačije da se izvrše osim preko povećanja cena, robe, čime se obezvređuju dugovi i anuiteti. Vlast države u ovim zemljama je na svim nivoima, bilo direktno ili indirektno.⁶⁵ Očekujući da će tržište dovesti do neophodnog prilagođavanja na privređivanje u uslovima stabilnih cena, od vlada se zahteva sprovođenje disciplinovane fiskalne i monetarne politike.⁶⁶

3. ODRŽIVI RAZVOJ U USLOVIMA TRANZICIJE

Bivše socijalističke privrede moraju u cilju održavanja makroekonomske stabilnosti voditi adekvatnu monetarnu i fiskalnu politiku i nastaviti sa sprovođenjem strukturnih reformi. Da bi se izbegli negativni efekti vođenja neadekvatne monetarne i fiskalne politike, potrebno je što brže završiti proces privatizacije i tržišnog prestrukturiranja privrede i profite usmeravati u nove investicije. Takođe je potrebno tripartitnim ugovorima između vlade, sindikata i poslodavaca postaviti mehanizme kolektivnih ugovora gde će se propisati minimalne zarade koje ne smeju da rastu brže od produktivnosti.

Bitno obeležje bankarskog mehanizma predstavlja mobilizacija i koncentracija viška finansijskih resursa, kao i posredovanje između suficitnih i deficitnih sektora.

Socijalističke ekonomije se u procesu tranzicije ka tržišnim ekonomijama suočavaju sa brojnim problemima prilikom određivanja karaktera mera ekonomske politike usmerenih ka ostvarivanju tog cilja. Uvažavajući specifičnosti svake nacionalne privrede, mora se naći najbolja metoda po pitanju najfunkcionalnije privatizacije. Proces promena mora biti vremenski koordiniran da bi se na najmanju meru sveli poremećaji u periodu tranzicije. Otklanjanje poremećaja u nekim sektorima moglo bi voditi redukciji društvenog bogatstva⁶⁷, pa se zato od izbora sekvenci po kojima bi se tržišta liberalizovala zavisi i veličina ovih gubitaka.

Program stabilnog rasta postsocijalističkih privreda trebalo bi da sadrži svojinsku i cenovnu reformu, stabilizaciju i stvaranje zdravog bankarskog sistema. Povezivanje ovih komponenti programa je kompleksno i nije je moguće sprovesti ih sve u isto vreme. Smatra se da tržišnu reformu postsocijalističkih privreda mora da realizuje država i tom prilikom vrši se reorganizacija celokupnog privrednog mehanizma zemlje. Finansijska podrška reformama postsocijalističkih privreda biće neophodna preko olakšavanja balasta kumuliranih dugova⁶⁸ i preko direktnih privatnih inostranih investicija.

Kombinovanje zajmova Evropske banke sa garancijama donatora i fondovima iz različitih međunarodnih institucija put je ka ispunjavanju sve većih potreba za istim. Institucije na zapadnom Balkanu su savladale umetnost pozajmljivanja, ali treba da upravljaju vlastitim rastom i unaprede upravljanje preduzećima. Reforme su nastavljene u velikom broju zemalja u tranziciji, ali slabijim tempom nego prethodnih godina. Svetska banka je reforme postsocijalističkih zemalja svrstala u tri različite faze: prvu fazu čine liberalizacija cena i privatizacija manjih firmi i ona je završena u gotovo svim zemljama. Drugu fazu čine reforme finansijskog sektora i prodaja velikih preduzeća i ove reforme su u većini zemalja završene. Treću fazu čine reforme velikih konglomerata, primena pravila konkurencije, reforme sudstva i komercijalizacija energetskog i sektora saobraćaja - sa izazovima ove faze reformi suočene su sve države u tranziciji.⁶⁹

Krajnja svrha procene održivosti je da se razjasni na koji će način akcije ili odluke organizacije doprineti ostvarivanju održivog razvoja. Ovo zahteva razumevanje i definisanje sistema koji se meri, kao i njegove

⁶⁵ Krstić, B. (1996). *Bankarstvo*, Ekonomski fakultet Niš, str. 211.

⁶⁶ Leković, V. (1995). *Mesto i uloga države u procesu tranzicije postsocijalističkih privreda*, Niš, Ekonomske teme 1-2/95, str. 367.

⁶⁷ Kovačević, R. (1996). *Sanacija i restrukturiranje banaka*, Institut za spoljnu trgovinu, Beograd, str. 18.

⁶⁸ Savić, N. *Tranzicija, stabilizacija i privatizacija u Jugoslaviji*, Ekonomski institut, Beograd, str. 83.

⁶⁹ EBRD, (2007). *Zaključak Izveštaja Svetske banke*.

kategorije⁷⁰, koje zavise od načina konceptualizacije održivog razvoja. Omogućavanje usvajanja i unapređenja glavnih organizacionih aspekata kao što su ekonomski, socijalni i ekološki učinak je veliki izazov za mnoge kompanije, te je stoga strategija održivosti izuzetno važna za transformaciju poslovanja i budući prosperitet.⁷¹

4. ZAKLJUČAK

Globalizacija pruža sposobnost manipulacije, stvaranja, organizovanja i pristupa informacijama sa udaljenih geografskih lokacija širom sveta u roku od nekoliko sekundi. U jednostavnoj terminologiji, to je sinergetski efekat koji se odigrava kada postoji povezanost, povlačenje ideja i resursa širom sveta.⁷²

Većina problema koji otežavaju privatizaciju i restrukturiranje proizvodnje, potiču iz nedostataka koji prate finansijsko posredništvo. Pošto je nemoguće uraditi sve u isto vreme zbog ograničenih administrativnih resursa, moraju se izabrati sekvence reforme i prednost dati transakcionim aktivnostima kao što je bankarstvo.

Zbog veoma teške situacije u bankarskom sistemu, vlade treba da donesu odluke da li će dozvoliti bankama da bankrotiraju ili će ove ići u prestrukturiranje i rekapitalizaciju putem novih ulaganja.

Smatra se da prestrukturiranje koje je kompetitivno orijentisano treba da bude preduzeto pre privatizacije. Privatni sektor može preduzeti prestrukturiranje koje je orijentisano ka efikasnosti, ali to neće unaprediti konkurentnost, pa prestrukturiranje treba da bude preduzeto pre nego što se podstakne privatno vlasništvo.

LITERATURA

- Bloom, N., Draca, M., Van Reenen, J., (2016). *Trade induced technical change? The impact of Chinese imports on innovation, IT and productivity*. Rev. Econ. Stud. 83 (1), 87–117.
- Burgass, M.J., Halpern, B.S., Nicholson, E., Milner-Gulland, E.J., (2017). *Navigating uncertainty in environmental composite indicators*. Ecol. Indicat. 75, 268e278. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2016.12.034>.
- Chen, Z., Zhang, J., Zheng, W., (2017). *Import and innovation: evidence from Chinese firms*. Eur. Econ. Rev. 94, 205–220.
- EBRD, (2007). *Zaključak Izveštaja Svetske banke*.
- Kovačević, R. (1996). *Sanacija i restrukturiranje banaka*, Institut za spoljnu trgovinu, Beograd, str. 18.
- Krstić, B. (1996). *Bankarstvo*, Ekonomski fakultet Niš, str. 211.
- Labus, M. (1993). *Ciljevi i program privatizacije*, Poslovna politika, Beograd, str. 2.
- Leković, V. (1995). *Mesto u uloga države u procesu tranzicije postsocijalističkih privreda*, Niš, Ekonomske teme 1-2/95, str. 367.
- Mayrhofer, W. and Reiche, S.B. (2014). *Guest editorial: context and global mobility: diverse global work arrangements*, Journal of Global Mobility Vol. 2 No. 2.
- Monnier, C. (2015). *What is globalization*, available at: www.globalsociology.pbworks.com/w/page/14711303/what%20is%20globalization
- Okonodo, S., Amusa, O.I. and Bakare, O.D. (2014). *ICT influence on globalization of library and information services delivery in academic libraries in South-West, Nigeria*, Information and Knowledge Management, Vol. 4 No. 12, pp. 205-214.
- Savić, N. *Tranzicija, stabilizacija i privatizacija u Jugoslaviji*, Ekonomski institut, Beograd, str. 83.
- Sekulović, M. (1994). *Egalitaristički i paternalistički sindrom-faktor otpora transformaciji postsocijalističkih privreda*, Ekonomika, Niš3-4/1994, str. 40.
- Shah, S., Naghi Ganji, E. and Coutroubis, A. (2017). *Evaluation of sustainable practices within project management methods*, WSEAS International Conference on Circuits, Systems, Communications and Computers, July, Crete.
- Shu, P., Steinwender, C., (2018). *The Impact of Trade Liberalization on Firm Productivity and Innovation*. National Bureau of Economic Research Working Paper. No.24715.
- Turen, A. (1980). *Za sociologiju, u knjizi Postindustrijsko društvo*. Globus, Zagreb, str. 247.

⁷⁰ Burgass, M.J., Halpern, B.S., Nicholson, E., Milner-Gulland, E.J., (2017). *Navigating uncertainty in environmental composite indicators*. Ecol. Indicat. 75, 268e278. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2016.12.034>

⁷¹ Shah, S., Naghi Ganji, E. and Coutroubis, A. (2017). *Evaluation of sustainable practices within project management methods*, WSEAS International Conference on Circuits, Systems, Communications and Computers, July, Crete

⁷² Okonodo, S., Amusa, O.I. and Bakare, O.D. (2014). *ICT influence on globalization of library and information services delivery in academic libraries in South-West, Nigeria*, Information and Knowledge Management, Vol. 4 No. 12, pp. 205-214.